Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
Hacettepe University Journal of Economics and Administrative Sciences
https://dergipark.org.tr/tr/pub/huniibf
ISSN:1301-8752 E-ISSN:1309-6338

Başvuru Tarihi / Submission Date: 22/11/20
Kabul Tarihi / Acceptance Date: 18/03/21

DOI:10.17065/huniibf.829616
2021, 39(1), 341-357

Araştırma Makalesi / Research Article

Yerel Yönetimlerde Seçim Sistemlerinin Demokratik Temsil Üzerine Etkisi: İstanbul Adalar ve Sultanbeyli Belediye Meclisleri Üzerine İnceleme

Emre Akcagündüz[1]

Öz

Yerel yönetimler, yerel halkın kamu hizmetlerinden en etkin ve verimli şekilde yararlanması için kurulmuştur. Yerel yönetimlerin en belirgin özelliği, demokratik yönetime ve siyasal katılıma en yakın yönetim birimleri olmalarıdır. Bu çalışma, 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'da belirtilen belediye meclisi üyeliklerinin seçimi için uygulanan "onda birlik baraj uygulamalı" "d'hondt sistemi" ve "kontenjan adaylığı" uygulamasının yerel temsile olan etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma üç bölüm olarak tasarlanmıştır. İlk bölümde 2972 sayılı kanunun tarihsel arka planı incelenmiştir. Bu bölümde 2972 sayılı kanunun Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yasalaşma sürecinde yapılan lehte ve aleyhte tartışmalar incelenmiştir. İkinci bölümde seçim sistemleri (özellikle d'hondt sistemi) derinlemesine incelenerek örneklerle açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise Yüksek Seçim Kurulu'ndan alınan veriler çerçevesinde 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonucunda, İstanbul Adalar ve Sultanbeyli Belediye Meclisleri üyelerinin hangi partilerden oluştuğu, yerel seçim sisteminin ve kontenjan aday uygulamasının bu oluşuma (temsilde adalet açısından) nasıl etki ettiği ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda 2972 sayılı kanunun çevresinde uygulanan "barajlı d'hondt sistemi" ve "kontenjan adaylığı" uygulamasının yerel temsili olumsuz yönde etkilediği ve temsilde adaletsizliğe neden olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Yerel temsil, seçim, seçim sistemleri, kontenjan aday.*

The Effect of Electoral Systems on Democratic Representation in Local Governments: A Study on the Municipal Councils of the Princes' Islands & Sultanbeyli in Istanbul

Abstract

Local governments have been established to enable local citizens to benefit from public services in the most effective and profitable way. The most distinctive feature of local governments is that they are the administrative units that are affined to democratic government and political participation. This study aims to examine the effects of the application of "the D'Hondt Method with the One-Tenth Election Threshold" and "Quota Candidacy" on local representation in due course of the election of municipal council members specified in the Law No. 2972 on the Election of Local Administrations and Neighborhood Headmen/Mukhtars and Board of Aldermen. The study is designed in three parts. In the first part, historical background of the Law No. 2972 is examined. In this part, the debate that took place in the Turkish parliament on pros and cons of the Law No. 2972 is examined. In the second part, electoral systems (especially d'hondt system) are examined in depth and explained with examples. In the third part, within the framework of data received from the Supreme Election Council on the election dated March 31, 2019, the formation of Municipal Councils of Princes' Islands and Sultanbeyli in Istanbul will be examined in terms of the political party affiliations that the members of these councils have and the effects of the quota candidacy and local electoral system on this administrative formation. As a result of the study, it was determined that the "the D'Hondt Method with the One-Tenth Election Threshold" and "quota candidacy" applied around the law numbered 2972 negatively affected local representation and caused injustice in representation.

Keywords: *Local representation, election, electoral systems, quota candidacy.*

[1] Arş.Gör.Dr., Trakya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, emreakcagunduz@gmail.com, https://orcid.org/0000-0003-2829-0794

GİRİŞ

Yerel (local), etimolojik olarak Latince '"lokalis-lokus"' kelimelerinden türemiştir. Yerel, Fransızca kökenli bir kelimedir. Kelimenin kökeni olan '"localis'", 'bir yere ait' anlamına gelmektedir. '"Locus'" ise "bir yer, bir nokta, belirli sınırlarla çevrilmiş yer" anlamına gelmektedir. Yerel (local) kelimelisinin etimolojik kökeni, yaklaşık 14. yüzyıla kadar gitmektedir (Etymonline, 2020). Burada dikkat edilmesi gereken nokta, yerel kavramının 14. yüzyıldan itibaren belirlenmiş bir alanı, bir yeri ifade etmesidir. Yerel kelimesinin etimolojik kökeninden yola çıkarak yerel yönetimler, daha önceden çeşitli şekillerde sınırı belirlenmiş bir yerin, bir alanın yönetilmesi olarak tanımlanabilir.

Yerel kelimesinin etimolojik kökeni incelendiğinde yerel yönetimler için "demokrasinin beşiği ya da kalbi" gibi sıfatların neden kullanıldığı daha anlamlı hale gelmektedir. Yerel yönetimler, genel olarak tarihsel süreç içerisinde ekonomik, sosyal ve siyasal durumlar neticesinde ortaya çıkmıştır. Yerel yönetimlerin temel felsefesi, optimum hizmet ölçeği çerçevesinde yerelde yaşayan vatandaşların yönetime katılabilmesini sağlamaktır. Bu şekilde yaşadıkları alanı (yereli) en iyi bilen kişiler, ait oldukları yereli de en etkin şekilde yönetebileceklerdir.

Türkiye'de yerel yönetimlerin durumuna bakıldığında, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki vesayet denetimi dikkat çekmektedir. Vesayet denetiminin kapsamı ve sınırı, yerel yönetimlerin hizmet kapasitesini belirlemektedir. Yerel yönetimlerin daha etkin ve verimli çalışabilmesi için anayasa ve kanunlarla belirlenen vesayet denetiminin, yapılacak mevzuat değişiklikleri ile yumuşatılması gerekmektedir.

Türkiye'de yerel yönetimlerin geliştirilmesi için çeşitli reformlar yapılmıştır. Yerel yönetimler için sistemli reform girişimi 2002 genel seçimleri sonrası Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) tarafından yapılmıştır. Başta 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu olmak üzere 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunları yasalaşmıştır. 2002 sonrası yapılan reformların temel amacı; daha demokratik, şeffaf, katılımcı, hesap verebilir ve özerk bir yerel yönetim sisteminin kurulmasıdır. Fakat reformlar, yerel yönetimleri ilgilendiren genel yasalar üzerinde yapılmıştır. Yerel yönetimleri doğrudan etkileyen fakat dikkate alınmayan bazı kanunlar (2972 sayılı kanun gibi) nedeniyle yerel temsilde adaletsizlikler yaşanmaktadır.

Belediyeler, anayasal statüye sahip kuruluşlardır. Anayasanın 127. maddesine göre belediyeler, belediye halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla organları seçimle iş başına gelen kamu tüzel kişileridir. Anayasal statüleri de göz önüne alındığında belediyelerin temel özelliği; mahalli halkın, mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamaktır. Belediyeler, yerel yönetim felsefesine uygun olarak kamu hizmetlerini seçilmiş organları vasıtasıyla yerine getirir. Belediyelerin belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanı olmak üzere üç adet organı bulunmaktadır. Bu organlardan (5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre) görev ve yetkileri açısından en stratejik konumda olanı belediye meclisidir. Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır. Belediye meclisi, belediyenin imar plânlarını görüşmek ve onaylamaktan, büyükşehir ve il belediyelerinde il çevre düzeni plânını kabul etmeye kadar pek stratejik (önemli) görevi bulunmaktadır (5393 Sayılı Belediye Kanunu md.18). Kısacası; belediyelerde kamu hizmetlerinin yürütülmesine dair alınan kararların tümü belediye meclisinin onayından geçmektedir.

Belediye meclisi yerel temsilin/katılımın önemli aktörlerinden birisidir. Belediye meclisinde yerel katılım oranı ne kadar yüksek olursa yerel demokrasi o kadar gelişmektedir. Belediye meclislerinin oluşumunu ve temsilde adaleti doğrudan etkileyen düzenleme 18.10.1984 tarihli 2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'dur. Bu kanunda belediye meclisinin nasıl ve hangi yöntemlerle oluşacağı belirtilmektedir. 2972 sayılı Kanun incelendiğinde belediye meclisinin oluşturulmasında kullanılan seçim sisteminin yerel temsili doğrudan etkilediği görülmektedir. 2972 sayılı Kanun'un ikinci maddesinde, seçim sistemi ve usulü başlığı altında "İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi, belediye başkanlığı seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanır." maddesi yer almaktadır. Seçim sistemlerinin uygulanış yöntemleri, temsil kabiliyetini doğrudan etkilemektedir. 2972 sayılı Kanun'da belediye meclisi

üyelerinin seçiminde uygulanan onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi de yerel temsili doğrudan etkilemektedir.

Çalışmada, 2972 sayılı Kanun'da belirtilen "onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sisteminin" İstanbul'un iki ilçe belediye meclisinin (Adalar ve Sultanbeyli) oluşumunda neden olduğu "temsil adaletsizlik" ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma sürecinde yapılan literatür taramasında konu ile ilgili Akbulut'un (2002), "Türkiye'de Uygulanan Yerel Seçim Sistemlerinin Evrimi" başlıklı çalışmayı yaptığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada 2972 sayılı kanunda belirtilen onda birlik baraj uygulamalı d'hondt sisteminin temsilde adaletsiz sonuçlar doğurabileceğine dair görüşler belirtilmiştir. Yine Akbulut (2007) "Belediye Yönetimi Reformu: Monolitik İktidar Yapısının Güçlendirilmesi" başlıklı çalışmasında 2972 sayılı kanunda belirtilen onda birlik baraj uygulamalı d'hondt sisteminin güçlü belediye başkanlarının çıkmasına neden olduğunu belirtmiştir. Fakat literatürde belediye meclisleri özelinde, gerçek seçim sonuçları ile hesaplama yapılarak, belediye meclislerinin oluşumunda yaşanan temsilde adaletsizlik ilkesini ortaya koyan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışma bu yönüyle literatüre katkı sağlamaktadır.

Çalışma üç bölüm olarak tasarlanmıştır. Birinci bölümde 2972 sayılı Kanun'un yürürlüğe girme süreci incelenmiştir. Bu bölümde kanunun yürürlüğe girmesi sürecinde TBMM'de yapılan tartışmalar incelenmiştir. İkinci bölümde seçim sistemleri incelenmiştir. Bu bölümde ağırlıklı olarak seçim sistemleri tanıtılmıştır. Ayrıca seçim sistemlerinin olumlu ve olumsuz yönleri tartışılmıştır. Üçüncü bölümünde, Yüksek Seçim Kurulu (YSK)'nun resmî sitesinden alınan veriler çerçevesinde İstanbul'un iki ilçesi Adalar ve Sultanbeyli belediye meclis üyelerinin dağılımı "onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil" yöntemine göre analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sisteminin yerel temsile olan etkisi tartışılmıştır. Ayrıca bu bölümde 2972 sayılı Kanun'da belirtilen "kontenjan adaylığı" uygulamasına da değinilmiştir. Sonuç bölümünde yapılan analizler çerçevesinde genel bir değerlendirme yapılıp seçim sistemleri, kontenjan aday uygulaması ve yerel/demokratik temsil arasındaki ilişki tartışılmıştır.

Çalışma, genel olarak, nitel araştırma yöntemi çerçevesinde şekillenmiştir. Nitel araştırma yöntemi, "gözlem, görüşme, doküman analizi (ses, içerik vb.) gibi nitel veri yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların rasyonel veriler ile doğal ortamda ve gerçekçi veriler ile bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik araştırma süreci" (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39) olarak tanımlanabilir. Çalışmanın üç bölümünde de genel olarak nitel araştırma tekniğinin üç sacayağından birisi olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Tarihsel arka planın incelendiği birinci bölüm ve seçim sistemlerinin incelendiği ikinci bölümün tamamında doküman incelemesi yapılmıştır. Bu bölümler, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tutanakları ve seçim sistemleri konusunda literatür taranıp analiz edilerek hazırlanmıştır. Üçüncü bölümde ise Adalar ve Sultanbeyli belediye meclisi sonuçları, Yüksek Seçim Kurulu'ndan elde edilen sayısal veriler tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

1. TARİHSEL ARKA PLAN: 2972 SAYILI MAHALLİ İDARELER İLE MAHALLE MUHTARLIKLARI VE İHTİYAR HEYETLERİ SEÇİMİ HAKKINDAKİ KANUNUN YÜRÜRLÜĞE GİRME SÜRECİ

Türkiye'de yerel seçimler açısından belediye meclisi ve il genel meclisi üyeliklerinin seçimi üç ana dönemde incelenebilir. Bu dönemler: 1960 öncesi dönem; 1960-1980 arası dönem ve 1980 sonrası dönemdir. Bu dönemlendirmedeki ana parametre belediye meclisi ve il genel meclisi üyeliklerinin seçiminde kullanılan seçim sistemidir. Öncelikli olarak 1960 öncesi döneme bakıldığında "Belediye meclisi seçimleri tek dereceli olarak ve basit çoğunluk yöntemine göre yapılmıştır. İl genel meclisi üyeliği seçimleri, 1946 yılına kadar iki dereceli olarak, 1946'dan sonra tek dereceli ve basit çoğunluk usulüne göre yapılmıştır." (Akbulut, 2002: 51). 1960 öncesi dönem incelendiğinde belediye meclisi seçimlerinde listeli basit çoğunluk usulünün uygulandığı görülmektedir. Bu usul bir de tek turlu olduğunda, tek turlu listeli basit çoğunluk usulü ortaya çıkmıştır. Bu yöntem uygulandığında çok keskin ve net bir şekilde temsilde adalet ilkesine zarar vermiştir. Bu adaletsizlik şu şekilde somutlaştırılabilir: Her parti dar bir seçim bölgesinde kendi listeleri ile belediye meclisi üyeliği seçimine girmektedir. Örneğin, 15 kişilik belediye meclisinin seçileceği bir yerde, 100.000 oy kullanılmış ise bu oylardan A partisi 50.001 oy alır; B partisi

49.999 oy alırsa; A partisi belediye temsilcisi üyelerinin tamamına sahip olmaktadır. Verilen somut örnekte de görüldüğü gibi bu yöntem, temsilde adaleti zedelemektedir. 1960 sonrası dönemde sırası ile 1963 yılında yasalaşan 306 ve 307 sayılı yasalar ile nispi temsil sisteminin bir alt çeşidi olan d'hondt sistemi kabul edilmiştir (Akbulut, 2002).

306 ve 307 sayılı kanunla d'hondt sisteminin getirilmesinde bazı amaçlara ulaşılmak istenmiştir. Ulaşılmak istenilen amaçlar, 306 ve 307 sayılı kanunların hem dönemin Cumhuriyet Senatosu Komisyonu'nda hem de İç İşleri ve Adalet Bakanlığı Komisyon'larında şu şekilde belirtilmiştir:

> "Belediye meclisleri seçiminin, çoğunluk usulü yerine, nispî temsil usulü ile yapılmasını, oyların daha iyi değerlendirilmesi ve meclislerde muhtelif siyasi partilerin temsil olunabilmeleri, halkın ihtiyaç ve dilekleri üzerinde daha geniş ölçüde ve daha iyi bir şekilde durulabilmesi, millet ve memleketimizin tarihî, sosyal, siyasi ve bilhassa idari realiteleri bakımından gereklidir. Milletvekili seçiminde kabul edilen nispî temsil usulü seçmen oylarını daha iyi kıymetlendirdiği ve muhtelif siyasi partilerin bir mecliste temsil edilmelerine imkân verdiği nazarı itibar alınarak, belediye meclisi üye seçiminde de bu usulün tatbiki uygun görülmüştür" (Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon Raporu, 1963: 2).

Yukarıda belirtilen komisyon raporları incelendiğinde belediye meclisi üyelik seçimlerine nispi sistemin getirilmesinin yegâne amacı olarak oyların daha demokratik dağılması ve meclislerde temsil imkânının artırılması olarak görülmektedir. Belediye meclislerine üye seçiminde nispi sistemin uygulanması 1984 yılına kadar devam etmiştir. 1980 askeri müdahalesi ve akabinde yaşanan gelişmeler yerel yönetimleri de etkilemiştir. 1982 Anayasasının hazırlanış sürecine hâkim olan vesayetçi zihniyet, katılımcı demokrasiyi sınırlayan/durduran tedbirler almıştır. Bu tedbirler farklı şekillerde kendisini göstermiştir. 1984 yılında çıkarılan 2972 sayılı Kanun, 1963 yılında 306 ve 307 sayılı Kanunlarla kabul edilen belediye meclis üyeliklerinin belirlenmesi için uygulanan nispi sistemi kaldırılmıştır. 2972 sayılı Kanun ile mahalli idarelerin karar organlarında *"yönetimde istikrar ve güçlü yürütme"* anlayışı çerçevesinde kontenjan adaylığı ve yüzde on baraj uygulaması getirilmiştir (Akbulut, 2002: 52-55; Akbulut, 2007: 18-23).

2972 sayılı Kanun'un çıkarılma amacının anlaşılabilmesi için TBMM'deki yasalaşma sürecinde yapılan tartışmalara bakılması gerekmektedir. Tartışmalara bakıldığında bazı milletvekilleri (dönemin iktidar partisinin milletvekilleri) kanunu savunucu fikirler beyan ederken bazı milletvekillerinin (muhalefet partisi mensubu) de kanunu eleştirdiği görülmektedir.

Adıyaman Milletvekili Mehmet Arif Atalay, Antalya Milletvekili Kadri Altay, Van Milletvekili Ferit Melen 2972 sayılı Kanun yürürlüğe girmesi sürecinde aşağıda belirtilen ifadelerle eleştirilerde bulunmuşlardır.

Adıyaman Milletvekili Mehmet Arif Atalay, 5 Ocak 1984 tarihinde TBMM de 2972 sayılı kanun ile ilgili şu görüşleri belirtmiştir:

> "…kaldı ki, 23'üncü maddede bir baraj sistemi ve barajın hesabı meselesi var ki, millî iradenin temsiline imkân vermiyor sayın arkadaşlarım. Anayasaya aykırıdır; Vatandaş reyini iptal edici hükümler vardır, diyoruz. Baraj sayısı muteber oydan düşülmez. Baraj sayısını muteber oydan düştüğünüz takdirde, millî iradenin tecellisini önlemiş olursunuz; Seçim Kanununda muteber sayılan oy gayri muteber hale gelmiş olur. " (Atalay, 1984: 244-245).

Antalya Milletvekili Kadri Altay'ın Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi ile ilgili İç İşleri Bakanlığı Komisyon Raporu'ndaki muhalefet şerhi şu şekildedir:

> "…Kanun teklifinin 2'nci maddesindeki onda bir baraj... Nispî temsil usulünün zedelenmiş, siyasî partilerin aldıkları oyları sebepsiz yere heba etmiş, bütün siyasî partilerin seçimlere girmesini önlemiş ve demokrasinin esaslarına, dolayısıyla Anayasa Kanunu esasına aykırı olmuştur ." (Altay, 1984: 7).

Van Milletvekili Ferit Melen, Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi ile yapmış olduğu konuşmada aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

> "…Yüzde onluk barajdan ayırmak lazım! Bu getirilen sistem baraj değil; barajın üzerinde bir şeydir. Şuna benzetiyorum ben: Tank manialarına. Bir tel örgü kurarsınız, arkasına bir hendek yaparsınız, bir mayın sahası açarsınız, burayı tarik aşarsa aşar. Vatandaşa da öyle bir şey getiriyoruz, öyle bir sistem getiriyoruz. Sadece barajı aşmak yetmiyor. Barajı aştıktan sonra, oy taksiminin adil bir surette yapılıp yapılmaması önemlidir. Bir arkadaşımız, 2'nci maddenin müzakeresi sırasında güzel bir örnek verdi, dedi ki: 'Bir parti 15 bin oy alsın, öteki parti 45 bin oy alsın; normal baraj sisteminde 60 binin dörtte biri olan 15 bin oyu alacak taksimde, dörtte üçünü ötekisi alacaktır. Bundan 10 bini tenzil ettiğiniz takdirde ne oluyor; 45 bin 35 bine iniyor, öteki de 5 bin oluyor. Bu defa bir parti, dörtte bir yerine yedide birini alacak.' Bu adil midir?" (Melen, 1984: 344).

2972 sayılı Kanun'un çıkış sürecinde, İstanbul Milletvekili Hayrettin Elmas, Samsun Milletvekili Berati Erdoğan, Kültür ve Turizm Bakanı M. Mükerrem Taşçıoğlu Bayezıt, Başbakan Turgut Özal kanunu savunan görüşler beyan etmişlerdir.

İstanbul Milletvekili Hayrettin Elmas, 5 Ocak 1984 tarihinde TBMM'de 2972 sayılı Kanun ile ilgili şu görüşleri belirtmiştir:

> "…2972 sayılı kanunla, Belediye meclisi üyeleri için özelliğe uygun seçim bölgeleri öngörülmüştür. Belediye meclisi ve il genel meclisi üyelerinin sayıları temsil ve karar alma yönünden elverişli seviyeye getirilmiştir. Temsil sistemi esas alınmıştır." (Elmas, 1984: 250).

Samsun Milletvekili Berati Erdoğan, Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi ile yapmış olduğu konuşmada aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

> "…23'üncü maddede onda birlik bir baraj getirilmiş bulunmaktadır. Nispî temsil sisteminin, anayasamıza ve genel seçim kanunumuza uygun bir tatbikatı olarak, azınlığın çoğunluğa tahakkümü engellenmiş olmaktadır. Bu maddedeki 'her partinin aldığı oylardan onda bir çıkarılması' hususunu, oyların iptali, geçersiz sayılması şeklinde anlamak ve kabul etmek çok yanlış olur. Dolayısıyla anayasamızın 67'nci maddesine aykırılığından da söz edilemez. Meseleyi sistem içinde düşünmek gerekir. Ekseriyet sistemi getirilseydi, nasıl itiraz edilecekti?" (Erdoğan, 1984: 315-316).

Kültür ve Turizm Bakanı M. Mükerrem Taşçıoğlu Bayezıt, Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi ile yapmış olduğu konuşmada aşağıdaki ifadelere yer vermiştir:

> "…Bu baraj sisteminin kuvvetliyi daha kuvvetli yapan bir netice doğuracağı muhakkak. Kim garanti ediyor ki, bu kuvvetli neticeyi biz alacağız? …Bu baraj sistemi bizim işimize yaramaz diyorsunuz. Neden yaramaz? Bilemiyorum; ama ben diyorum ki, bu baraj sistemi Genel Seçim Kanununda olduğu gibi, daha fazla oy alan kimseye biraz daha avantaj sağlar. Kim garanti ediyor bizim alacağımızı? Biz rahatça diyoruz ki, hakikaten biraz daha fazla oy alan arkadaşa yerel seçimde de biraz imkân sağlayalım; çünkü o korktuğumuz günler geri gelmesin. Bunun başka şeyi yok, başka bir niyetimiz de yok." (Taşçıoğlu Bayezıt, 1984: 336-338).

2972 sayılı kanun ile ilgili en savunucu konuşmayı dönemin Başbakanı Turgut Özal yapmıştır. Özal, kanunu şu şekilde savunmuştur:

> "….Şimdi, bakınız şu getirilen sistemi, bu demin anlattığım misale tatbik edelim. 35 bin, 36 bin ve 37 bin reyi topladığınız zaman 105 bin civarında bir rey eder. Bunun bütün geçerli oy olduğunu farz edelim. Bunun onda biri takriben 11 bin oydur; 11 bini hepsinden düşünüz, 35, 36 ve 37 binden düşünüz; ondan sonra buradaki usulü tatbik ediniz üç parti de birer tane milletvekilliği çıkarır; her biri ayrı ayrı, üç sıfır olmaz. Şimdi, acaba bu getirdiğimiz sistem mi adil yoksa mevcut sistem mi daha adil? Eğer adaleti illa nispî temsille ölçüyorsanız, o takdirde bu misalde bizim getirdiğimiz sistem daha adil. Aslında yüzde onluk baraj konusunu, bakınız

> şurada Milletvekili Seçim Kanununun esasını getirirdik ve il genel meclisine tatbik ederdik, il genel meclisinde üye sayıları fazla değil; 2, 3, 4, 5. birçok yerlerde böyle. Eğer onu tatbik etmiş olsaydık, o vakit il barajları da çevre barajları da tatbik edilirdi, o daha iyi olmazdı, şu söylediğim misalde az rey alan birçok partilerin aleyhine olurdu. Belediye meclisine gelince; belediye meclisinde 50'ye kadar giden üye sayıları var. Yüzde 10 barajınız bir şey ifade etmiyor. Yani, nispî temsil şeklinde çalışmaya başlıyor; çünkü çevre barajı bizim Milletvekilliği Kanunundaki baraj, o 50 tane belediye meclisi üyesi olan ilde ki birçokları buna yakın olacaktır, yüzde 2, yüzde 3 gibi rakamlara düşüyor; bu mümkün değil. Nasıl iki, ilk Milletvekili Seçimli Kanununda yüzde 10 barajı geçemeyen partiler milletvekili çıkaramıyorlarsa... Bizim burada getirdiğimiz sistem gayet basit. Diyoruz ki, yüzde 10 geçerli oy sadece yüzde 10'u geçemeyen partiden çıkmasın, hepsinden çıksın. Eğer bir adalet varsa, hepsinden çıkaralım bunu, ondan sonra geri kalanı taksim edelim. Bu daha makul değil mi? …Burada da aynı kaideyi koymuşuz efendim; yani geçerli oyun yüzde 10'u herkesten düşüyor, sadece bir partiden düşmüyor, herkeste eşitlik ilkesi orada var. Yoksa bakınız, eşitlik ilkesi deyince şunu anlamamız mümkün değil ki: Bizim partimizin çıkardığı milletvekilliği, bir milletvekilliğine düşen oy sayısı, zannediyorum şu kadar bindi: Milliyetçi Demokrasi Partisinin 1 milletvekilliği daha yüksek oya mal oldu. Zannediyorum, Halkçı Parti arada bir yerde kaldı. Şimdi burada da eşitlik ilkesi mi arıyorsunuz? Seçim sistemi bunu getiriyor. Bu gerekçeler makuldür." (Özal, 1984: 343-347).

Sakarya Milletvekili Nihat Akpak ve dokuz arkadaşının, Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi ile ilgili İç İşleri Bakanlığı Komisyon Raporu'nda şu görüşleri belirtmişlerdir.

> "…Belediye Meclisi ve İl Genel Meclisi üyelerinin sayıları temsil ve karar alma yönünden elverişli seviyeye getirilmiştir. Anayasa emri olması nedeniyle ayrıca seçmenlerin eğilimlerini meclislere aksettirmek amacı ile nispi temsil sistemi esas alınmıştır. Ancak seçime girme kolaylığı nedeniyle çok parti ve fazla adette bağımsızın iştiraki ile düzensiz ve anarşik ortam yaratmamak için de onda bir indirimli baraj esası getirilmiştir. Siyasî çekişmelerin en küçük yerleşim birimlerine indirilmemesi amacıyla ve siyasî partiler kanununda düzenlenen parti teşkilatı kademelerine de paralellik temin etmek fikriyle, köy ve mahalle muhtarlarıyla bunların meclis ve heyetlerinin seçiminde adaylık usulü benimsenmemiştir. Bunun tabiî neticesi olarak da bu seçimlerde çoğunluk sistemine yer verilmiştir. Bu kanunda açık hüküm olmayan hallerde halen uygulanan diğer kanun hükümlerinin geçerli olması hukuk mantığı ve kanun tekniğinin bir gerçeği olarak kabul edilmiştir. Bu Kanunun tedvinindeki amaç Anayasaya uygun tutarlı ve istikrarlı bir seçim sistemine ulaşmaktır." (Akpak *vd*., 1984: 2).

Sonuç olarak TBMM'de 2972 sayılı kanun hakkında yapılan tartışmalar incelendiğinde, tartışmaların iki ana eksende şekillendiği görülmektedir. Dönemin muhalefet partileri kanunun nispi temsil sisteminin ortaya çıkardığı "temsilde adalet" ilkesini tamamen yok ettiğini savunmaktadırlar. Muhalefet partileri milletvekillerinin yapmış oldukları konuşmaların bütününde ise onda birlik barajın önemli oranda oyu geçersiz kıldığı vurgulanmaktadır. Bu durumun da belediye meclislerinin temsil kabiliyetini yok ettiği vurgulanmaktadır. Diğer taraftan iktidar partisi milletvekilleri, bakanlar ve başbakan, yapmış oldukları konuşmalarda 2972 sayılı Kanun'un koalisyon oluşmasının engellenmesi için hazırlandığını savunmuşlardır. 2972 sayılı kanun ile yapılan düzenlemeler sonucunda belediye başkanı ile uyumlu belediye meclisinin oluşacağı, bu durumunda istikrarlı bir yönetime yol açacağını savunmaktadırlar. 2972 sayılı Kanun'un çıkarılma nedeni zaten güçlü başkan-güçlü yürütme modelini ve belediye yönetiminde istikrarın sağlanması olarak sıklıkla meclis görüşmelerinde vurgulanmıştır. Burada her iki görüşünde haklılık payı bulunmaktadır fakat ilerleyen dönemlerde ortaya çıkan uygulama örneklerinde 2972 sayılı Kanun'a getirilen eleştirilerin daha haklı olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum üçüncü bölümde somut örnekler üzerinden tartışılmıştır.

2. SEÇİM VE SEÇİM SİSTEMLERİ ÜZERİNE

2972 sayılı kanunda belirtilen seçim yönteminin neden olduğu sorunların iyi bir şekilde kavranabilmesi için seçim sistemlerinin incelenmesi gerekmektedir. Yönetenlerle yönetilenler arasındaki organik bağ seçimle kurulmaktadır. Seçim kavramının birçok kaynakta çeşitli tanımları yapılmıştır. Örneğin, Hikmet Sami Türk'e (2006: 76) göre seçim: "Bir kamu görevini yürütecek kişi veya kurulun, ilgili seçmenlerce, çok sayıda aday arasında yapılacak tercihlerle belirlenmesidir." Cotteret-Emeri'ye (1975: 11) göre seçim: "Yönetilenlerin yönetenleri belirlemesiyle sonuçlanan hukuksal yöntemler ve işlemler bütünüdür." Yapılan tanımlarda da görüldüğü gibi seçim, bir konu ya da bir makama seçilecek kişiyi onaylama ya da onaylamama eylemidir.

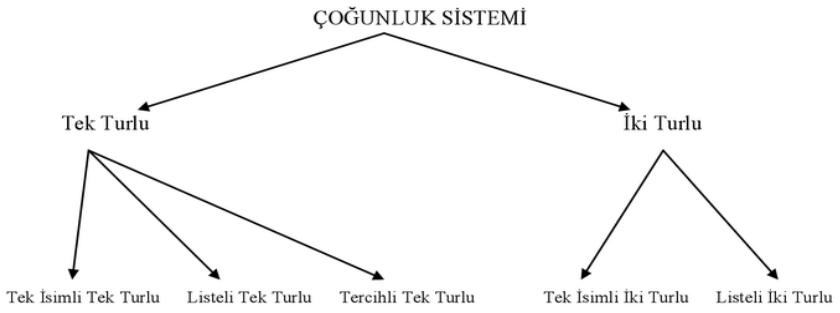
Seçim sistemi, seçim sürecinin nasıl ve hangi yöntemlerle uygulanacağını göstermektedir. Daha kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse seçim sistemi: "Seçimle ilgili, seçme ve seçilme yeterliliği, adaylığa ilişkin kurallar, oy verme usulleri, seçimlerin yönetimi ve denetimi, seçmenlerce verilen oyların parlamentoya yansımasıdır." (Özbudun, 2019: 264). Seçim sistemleri kısaca aşağıda belirtilen özellikleri barındırmaktadır: (Kalaycıoğlu, 1984: 251-259; Özbudun, 2019: 264; Dursun, 2008: 350; Çam, 2005: 490-491).

1. Adayların seçilme usulü ve tekniği
2. Adayların seçim süreçlerinin nasıl denetleneceği
3. Oy verme şekilleri
4. Oy kullanmada uygulanacak esas ve yöntemler
5. Seçimlerin iptaline neden olacak davranışlar
6. Seçim bölgeleri ve seçimin kapsayacağı alanın belirlenmesi

Seçim sistemlerinin özellikleri incelendiğinde, hangi sistemin uygulanıp uygulanmayacağının temsil sistemine doğrudan etki edeceği açıkça görülmektedir. Yukarıdaki özellikleri barındırması açısından genel olarak seçim sistemleri üç başlık altında incelenmektedir. Bunlar: Çoğunluk Sistemi, Nispi Temsil Sistemi ve Karma Sistemdir.

Çoğunluk sisteminde, seçime katılan parti listelerinden, partilerden ya da adaylar arasından en çok oyu almış olan seçimi kazanmış olur (Öztekin, 2007). Çoğunluk sistemi kendi içerisinde 'Tek Turlu' ve 'İki Turlu' olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Çoğunluk sisteminin kendi içerisindeki ayrım Şekil 1'de gösterilmiştir (Günal, 2005; Burhan, 2005).

Şekil.1 Çoğunluk Sistemi ve Alt Dalları

Kaynak: Şekil 1 yazar tarafından farklı kaynaklar taranarak oluşturulmuştur.

Tek Turlu Çoğunluk Sistemi (ya da Basit Çoğunluklu Seçim Sistemi) bir seçim çevresinde seçime katılanlardan en çok oyu alan liste ya da adayın seçimi kazanması anlayışına dayanmaktadır (Burhan, 2005).

Tek turlu tek isimli çoğunluk seçim sisteminde seçim alanı (ülke), birer milletvekili çıkaracak şekilde seçim çevrelerine bölünmektedir. Bu nedenle bu sistem "dar bölgeli çoğunluk sistemi" olarak da adlandırılmaktadır. Bu sistemde seçim tek turda yapılır. Seçim çevresinde en çok oyu alan aday seçilmiş olur (Gözler, 2010).

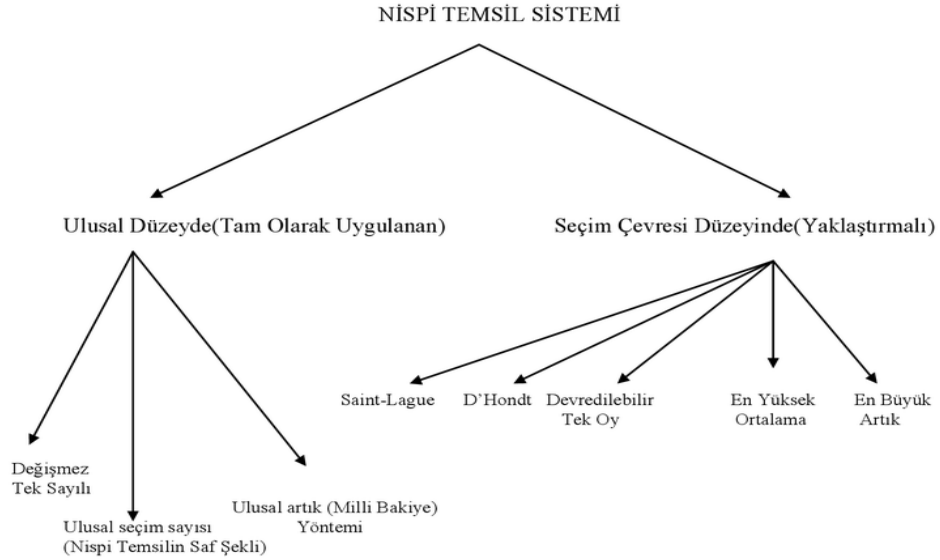
Listeli Tek Turlu Çoğunluk Sisteminde seçim çevresi genelde il sınırları ile belirlenebilir. Bu sistemde seçmenlere, partilerce adayların adlarının yazıldığı bir liste sunulmaktadır. Seçmenler bu listelere oy verip listedeki kişilerin (partilerin) seçilmesini sağlamaktadırlar (Türk, 2006).

Tercihli Tek Turlu Çoğunluk (Alternatif Oy) Sistemi genelde dar bölgeli seçim çevrelerinde uygulanan tercihli bir oylama şeklidir. Bu sistem, alternatifli oy sistemi olarak da adlandırılmaktadır. Bu sistemin temel mantığı iki turlu çoğunluk sistemi ile elde edilecek sonucu tek turda birleştirmesidir. Bu sistemde seçmenler, önlerindeki listede bulunan adayları en çok seçilmesini istediği kişiden itibaren sıralar (Yavaşgel, 2004).

İki Turlu Çoğunluk Sisteminde durum oldukça basittir. İlk seçimde adaylardan birisi mutlak çoğunluğu yani salt çoğunluğu sağlayamazsa ilk turda en çok oyu alan ilk iki aday ya da siyasi parti ikinci tura kalır. Bu turda salt çoğunluk aranmaz en çok oyu alınan aday ya da parti seçimi kazanır (Gözler, 2008). Bu sistem kendi içerisinde tek isimli iki turlu ve listeli iki turlu olmak üzere ikiye ayrılır (Teziç, 2009).

Nispi Temsil Sistemi, çoğunluk sisteminden memnun olmayan, bu sistemin eşitsiz ve adil olmayan yanlarını engellemek amacıyla oluşturulmuş bir sistemdir. Bu sistemde amaç atılan her oyun temsil sürecine yansımasının sağlanmasıdır. Bu sistem, çoğunluk sisteminin salt çoğunlukçu anlayışının tersine demokratik, eşitlik, adalet ve hakkaniyet ilkelerine daha uygundur (Akyıldız, 2016). Örneğin, saf bir nispi temsil sisteminde kullanılan oyların %35'ini alan bir parti, parlamentoda da sandalyelerin %35'ini alabilmektedir (Heywood, 2014). Şekil.2'de de belirtildiği gibi Nispi Temsil Sisteminin farklı uygulama yöntemleri mevcuttur.

Şekil 2: Nispi Sistem ve Alt Dalları

Kaynak: Şekil 2 yazar tarafından farklı kaynaklar taranarak oluşturulmuştur.

Ulusal Düzeyde (Tam Olarak Uygulanan) Nispi Temsil Sistemi, temsilde adaletsizliği en az düzeye indirmek amacıyla uygulanan yöntemdir. Bu yöntem ile toplumdaki farklı siyasal görüşlerin tamamına yakını parlamentoda temsil edilebilmektedir. Ulusal düzeyde nispi temsil sisteminde ilgili seçim çevresinde ne kadar çok aday olursa, bu sistemin doğuracağı nispilik o kadar artmaktadır. Bu sistemin amacına ulaşması için iki şart vardır. Bunlardan ilki artık oyların bölgesel/ulusal dağılımı, ikincisi geniş seçim çevrelerinin olmasıdır (Gözler, 2008).

Ulusal Seçim Sayısı Yönteminde (Nispi Temsilin Saf Şekli) ülkenin geneli/tamamı bir seçim çevresi olarak kabul edilir. Seçilecek vekil sayısı önemlidir. Ülke genelinde kaç oy kullanılacağı (toplam oy) hesaplanır. Sonra bu toplam sayı yine ülke genelinde çıkarılacak toplam milletvekili sayısına bölünür. Böylece toplam kullanılacak oy/seçilecek toplam vekil sayısı ile ulusal bir seçim sayısı bulunur. Seçimler sonucunda ulusal seçim sayısını elde eden partiler, her sayı için bir milletvekili çıkaracaktır (Ekmen ve Fırat, 2017). Ulusal Artık (Milli Bakiye) Yönteminde seçimlere katılan her partinin elde ettikleri artık oylar toplanır. Sonrasında ülke genelinde toplanan artık oylar, kalan milletvekili sayısına bölünür. Çıkan sonuç, ulusal seçim sayısı olarak adlandırılır. Ulusal seçim sayısı seçime katılan partilerin artık oylarından kaç tane bulunuyorsa o kadar vekil çıkarılır (Yavaşgel, 2004). Değişmez Tek Sayı Yönteminde önceden belirlenmiş bir sayı mevcuttur. Bu sayıyı elde eden partiler vekil çıkarabilmektedirler. Örneğin, bu sayı 10.000 ise 50.000 oy alan bir parti, 5 vekil çıkarabilecektir (Akyıldız, 2016).

Seçim Çevresi Düzeyinde Nispi Temsil Sistemi (Yaklaştırmalı Nispi Temsil) genel olarak artık oyların ülkenin genelinde değil de seçim çevresi bazında değerlendirilmesi ile hesaplanmaktadır. Nispi temsil sistemi genel olarak büyük sayılı seçimlerin hesaplanmasına uygundur. Bu nedenle küçük seçim bölgelerinde/dar seçim çevresinde uygulanmaya uygun düşmemektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için yaklaştırmalı nispi sistem dört şekilde uygulanmaktadır. Bunlar: D'hondt, en yüksek artık, en yüksek ortalama ve Sainte-Lague sistemleridir (Aydoğdu, 2015).

En Yüksek Artık Yöntemi genel olarak küçük partilerin temsil edilebilmesi için uygulanan bir yöntemdir. Bu yöntemde seçime giren her partinin aldığı oylar toplanır. Toplam oy seçim sayısına bölünür. Vekiller partilere dağıtılır. Sonra kalan artık oyların büyüklüğüne göre kalan vekiller dağıtılır. Seçim sayısına ulaşamayan bağımsız adaylar ve az oy alan partiler böylece vekil kazanmaktadırlar (Türköne, 2003: 298). En Yüksek Ortalama yönteminde seçimler sonucunda elde edilen milletvekili sayısına 1 eklenerek, adayların elde ettikleri oy sayısına bölünür. Bu şekilde elde edilen sayılar içerisinde en yüksek oy sayısına ulaşan aday milletvekilliğini kazanmış olmaktadır (Gözler, 2011).

Çalışma için önem arz eden yöntem d'hondt yöntemidir. Literatürde d'hondt yönteminin uygulanmasını gösteren somut örnekler az bulunmaktadır. Bu nedenle bu başlıkta d'hondt yöntemi somut örnekle açıklanacaktır. D'hondt Yöntemi, genel olarak en yüksek ortalama yöntemiyle benzer sonuçları veren bir yöntemdir. Fakat iki yöntemi birbirinden ayıran nokta, d'hondt yönteminde karmaşık işlemlere gerek kalmadan basit bir bölme işlemiyle sonuçlara ulaşılmasıdır. Bu sistemde adayların aldıkları oylar sırası ile kaç vekil çıkacaksa o kadar sayıya bölünür. Örneğin 4 aday çıkacaksa adayların aldıkları oylar önce 1'e, sonra 2'ye, sonra 3'e, en son da 4'e bölünür. Sonra bu bölümlerden elde edilen en yüksek 4 oya sahip aday ya da partiler vekil çıkarır. D'Hondt yönteminde artık oy sorunu yaşanmaz. (Türk, 2006; Sarıkoca, 2010). D'Hondt yöntemini barajlı şekilde de uygulanabilmektedir. Örneğin, Türkiye'de %10'luk bir ülke seçim barajı bulunmaktadır. Bu barajın altında kalan partiler ya da adaylar seçimi kazanamamaktadırlar. Bir örnekle sistemi açıklamak faydalı olacaktır. Örneğin, 5 milletvekilinin seçileceği bir seçim çevresinde seçime A, B, C, D ve F partileri katılsın. Seçimler sonucunda 100.000 geçerli oy kullanılsın. Partilerin aldıkları oy sayıları şu şekilde olsun: A partisi: 20.000, B partisi, 30.000, C partisi: 10.000, D partisi: 12.000 ve F partisi: 28.000. Şimdi bu seçimin sonucunu d'hondt yöntemi ile tablo 1 vasıtasıyla açıklayalım.

Tablo 1: D'Hondt Sistemine Göre Örnek Vekil Dağılımı

Partiler	1'e Bölüm	2'ye bölüm	3'e bölüm	4'e bölüm	5'e bölüm
A	**20.000**	10.000	6.666,6	5.000	4.000
B	**30.000**	**15.000**	10.000	7.500	6.000
C	10.000	5.000	3.333,3	2.500	2.000
D	12.000	6.000	4.000	3.000	2.400
F	**28.000**	**14.000**	9.333,3	7.000	5.600

Kaynak: Tablo 1 yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo.1'de görüldüğü gibi partilerin aldıkları oylar kaç tane milletvekili seçilecekse o kadar sayıya bölünmüştür. Eğer seçilecek vekil sayısı 5 değil 6 olsaydı sırasıyla partilerin aldıkları oylar 1,2,3,4,5,6'ya bölünecekti. Tablo.1'de koyu renklerde altı çizili olarak belirtilen en yüksek oylara göre A partisinden 1 milletvekili, B partisinden 2 milletvekili ve F partisinden 2 milletvekili olmak üzere 5 milletvekili seçilmiş olur.

Karma Seçim Sistemi ise çoğunluk ve nispi sistemin olumsuz yanlarını engellemek amacı ile iki sistemin yöntemlerini bir arada kullanarak oluşturulmuştur. Bu sistem pek fazla uygulama alanı bulamamıştır. İki sistemin yöntemleri kendi içerisinde bir sistematiğe sahip olduğundan karmaşık yapılı bir sistemin uygulanmasında çeşitli sorunlar çıkmıştır. Ayrıca nispi ve çoğunluk sistemleri kullanılarak çok sayıda farklı yöntemler üretilebilmektedir. Bu sistemin Fransa 4. Cumhuriyeti, Almanya ve Rusya'da uygulandığı görülmüştür (Günal, 2005).

Sonuç olarak seçim sistemleri incelendiğinde her sistemin, diğer sistemin yarattığı sorunları çözmek amacıyla uygulandığı savunulabilir. Çoğunluk sistemin çeşitli olumlu ve olumsuz yanları vardır. Bunlar (Özgül, 2002; Özbudun, 1995; Türk, 2006):

1. Çoğunluk sisteminin sayımı, usulü, uygulanması kolaydır.

2. Sistemin uygulaması basit olduğu için iptal edilen oy sayısı düşüktür. Ayrıca basit uygulama nedeniyle katılım fazladır.

3. Siyasi istikrarın sağlanmasını kolaylaştırır.

4. Özellikle dar bölge uygulamasında bağımsız adayların seçilme şansı fazladır.

5. Demokratik açıdan zayıf bir yöntemdir. Özellikle iki parti sistemine yol açar. Basit çoğunluk nedeniyle önemli oranda oyun geçersiz sayılmasına neden olur. Bu durum da demokratik temsile zarar verir.

6. Parlamento'da çoğunluğu sağlayan parti hükümeti kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilir. Çoğunluk sistemi aşırı şekilde güçlü hükümetlere neden olabilmektedir.

Nispi sistemin çeşitli olumlu ve olumsuz yanları vardır. Bunlar (Özgül, 2002; Özbudun, 1995; Türk, 2006):

1. Atılan her oyun temsil sistemine etki etmesidir. Nispi temsil sisteminin en belirgin özelliği atılan her oyun meclise yansımasıdır. Bu açıdan çoğunluk sistemine göre daha demokratik olduğu savunulmaktadır.

2. Azınlıkların temsili kolaylaşmaktadır.

3. Nispi temsil sisteminde ikinci tur oylama sistemin özelliği gereği görülmez. Bu durum da siyasi pazarlıkların oluşmasını engeller.

4. Nispi sistem aşırı bölünmüş meclislerin oluşumuna neden olur. Parlamento ve yerel meclislerde pek çok partinin temsiline imkân verir. Bu durumda çok sesli meclisler nedeni ile karar alınmasında zorluklar çıkabilmektedir. Nispi sistem koalisyonlara neden olmaktadır.

5. Yönetimde istikrar konusunda sorunlar çıkmaktadır. Muhalefetin gelişmiş olması nedeni ile karar alma ve icraat yapılması güçleşmektedir.

6. Nispi sistemde seçmenler ile temsilciler arasındaki bağ zayıftır.

7. Aday belirleme sürecinde seçmenler yerine siyasi partiler daha hakimdir. Bu durumda seçmenlerin tanımadığı kişilerin aday olması muhtemeldir.

Çoğunluk sistemi ve nispi sistem bütün yönleriyle incelendikten sonra bazı noktalar dikkat çekmektedir. Öncelikle seçim sistemleri doğrudan demokratik temsili etkilemektedir. Bu nedenle kullanılacak seçim sistemi yöntemi dikkatli seçilmelidir.

3. 31 MART 2019 MAHALLİ İDARELER GENEL SEÇİMLERİ SONUÇLARINA GÖRE İSTANBUL SULTANBEYLİ VE ADALAR İLÇELERİ BELEDİYE MECLİSLERİNİN ÜYE DAĞILIMININ ANALİZİ

2972 sayılı Kanun'da belirtilen seçim sistemi nedeniyle pek çok belediye meclisinin temsil kabiliyetinde eksiklikler yaşanmaktadır. Bu durumun somut bir göstergesi 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde İstanbul'da yaşanmıştır. Öncelikle belirtmek gerekir ki Türkiye'nin pek çok ilindeki belediye meclisinde seçim sisteminden kaynaklı temsilde adaletsizlik yaşanmaktadır. Çalışmada İstanbul Sultanbeyli ve Adalar ilçeleri belediye meclislerinin örnek olarak seçilmesi bu meclislerin oluşumunda yaşanan eksik temsilin çok açık ve net bir şekilde görülmesidir.[1]

31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri'ne göre İstanbul Adalar Belediye Meclisi ile ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir[2] (YSK, 2019):

- Kayıtlı Seçmen Sayısı: 12608
- Seçime Katılma Oranı: %81.81
- Geçerli Oy Sayısı: 9884
- Onda birlik Baraj Sayısı: 988,4
- Kontenjan Üye:1
- Toplam Üye Sayısı:11.

Tablo 2: İstanbul Adalar İlçesi Belediye Meclisi Üyesi Seçim Sonuçları[3]

Partiler	SP	BTP	TKP	VP	CHP	AKP	DP	DSP
Alınan Oyların Toplamı	51	10	42	28	4495	3170	52	2036

Kaynak: Tablo 2 yazar tarafından YSK'dan alınan veriler çerçevesinde oluşturulmuştur.

Tablo 2'de 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonrası Adalar ilçesi belediye meclisi üye seçiminde siyasi partilerin aldıkları oy sayıları gösterilmektedir. Tablo 3'te ise 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonucunda İstanbul'un Adalar İlçesi Belediye Meclisi Üyesi seçiminin barajlı d'hondt sistemine göre hesaplanması gösterilmektedir. 2972 sayılı Kanun'un 23. maddesinde belirtildiği gibi öncelikle seçim çevresinde kullanılan geçerli oyların yüzde onu hesaplanır. Hesaplama sonucunda

onda birlik baraj sayısı 988,4'tür. Bu sayı partilerin aldıkları toplam oylardan çıkartılır. Eğer partilerin aldıkları oy 988,4'ten küçükse bu partiler otomatik olarak aday seçme sürecine katılamamaktadır. Bu çerçevede SP, BTP, TKP, VP ve DP aldıkları oy sayısının onda birlik baraj sayısından düşük olması nedeniyle aday çıkaramayacaklardır. Diğer partilerinde çıkarmaları gereken aday sayısı Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3: İstanbul Adalar İlçesi Belediye Meclisi Üyesi Seçiminin Barajlı D'hondt Sistemine Göre Hesaplanması

Partilerin Aldıkları Toplam Oyların Bölümü	CHP	AKP	DSP
1'e Bölümü	4495-988=**3507**	3170-988=**2182**	2036-988=**1048**
2'ye Bölümü	**1753**	**1091**	524
3'e Bölümü	**1169**	**727**	
4'e Bölümü	**876**	**545**	
5'e Bölümü	**701**	436	
6'e Bölümü	**584**		
7'e Bölümü	501		
8'e Bölümü	438		

Kaynak: Tablo 3 yazar tarafından YSK'dan alınan veriler çerçevesinde oluşturulmuştur.

Tablo 3 incelendiğinde (tabloda koyu harf ve altı çizili olarak belirtilen her sayı için bir aday kazanıldığı vurgulanmaktadır) CHP, AKP ve DSP'nin onda birlik baraj sayısı olan 988'i geçtikleri görülmektedir. 2972 sayılı Kanun'un 23. maddesine göre barajı geçen siyasi partilerin aldıkları toplam oy sayısından onda birlik baraj sayısı olan 988 çıkarılmalıdır. Tablo 3'te bu durum uygulanmıştır. Geriye kalan oy sayıları seçilecek belediye meclisi üye sayısına teker teker sırası ile bölünmektedir. Tablo 3'te görüldüğü gibi onda birlik baraj sayısı çıkarılınca kalan oylar: **CHP: 4495-988=3507, AKP: 3170-988=2182, DSP: 2036-988=1048 'dir.** Bu çıkarma işleminden sonra CHP: 3507; AKP: 2182; DSP: 1048 oy sayıları ile aday seçim sürecine katılacaklardır. Bu sayılar çıkarılacak üye sayısına sırası ile bölünecektir. Tablo.3'te bu bölme işlemi ve sonucu görülmektedir. 2972 sayılı Kanun'da belirtilen barajlı d'hondt sistemine göre hesaplanması sonucunda CHP: 6, AKP: 4 ve DSP: 1 belediye meclisi üyesi çıkarmaktadır. **Fakat 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonucunda CHP: 7, AKP: 3 ve DSP: 1 belediye meclisi üyeliği kazanmıştır.** Burada dikkat çeken nokta AKP'nin 4 üye kazanması gerekirken 3 üye kazanmasıdır. Bu durum yine 2972 sayılı Kanun'un 10. ve 23. maddelerinde belirtilen "kontenjan adaylığı" ile ilgilidir. 2972 sayılı Kanun'da belirtildiği gibi yapılan seçimlerde ilgili seçim çevresinde bir siyasi parti kontenjan aday göstermiş ve yapılan seçimler sonucunda en çok oyu almış ise kontenjan aday hesaplamaya girmeden ilgili partiden belediye meclisine girmeye hak kazanmıştır. 2972 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre: "Siyasi partiler, belediye meclis üye sayısı 9 ve 11 olan beldelerde bir, 15 olan beldelerde iki, 25 ve 31 olan beldelerde üç, 37 olan beldelerde dört, 45 olan beldelerde beş, 55 olan beldelerde altı adet kontenjan adayı gösterirler." Adalar belediye meclis üye sayısı da 11 olduğu için bir kişilik kontenjan aday bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen veriler çerçevesinde 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri'nde İstanbul Adalar Belediye Meclisi'nin oluşumunda yaşanan temsilde adaletsizliğin iki şekilde ortaya çıktığı

görülmektedir. Birincisi seçim sisteminden kaynaklı adaletsizliktir. YSK'dan elde edilen veriler çerçevesinde 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Adalar Belediye Meclisi için 10315 oy kullanılmış bu oyların 431 tanesi geçersiz sayılmıştır. Yani toplamda 9884 oy geçerli sayılmıştır. İlk aşamada seçim sisteminden kaynaklı barajı geçemedikleri için sürece dâhil edilmeyen partilerin aldıkları toplam oy 183'tür. Barajı geçip sürece dâhil olan partilerin aldıkları oylar: CHP: 4495; AKP: 3170; DSP:2036'dır. Şimdi dikkat edilirse toplam geçerli oyların %45,47'sini CHP; %32,07'sini AKP; %20,59'unu DSP almıştır. Fakat üye dağılımında toplam oyların %20'sini alan DSP sadece 1 üye; aynı şekilde toplam oyların %32'sini alan AKP sadece 3 üye çıkarabilmiştir. İki partinin toplamda oyu ise yaklaşık %53'tür. **Üye sayısının toplamda 11 olduğu Adalar belediye meclisinde toplam geçerli oyların %53'ünü alan 2 parti sadece 4 meclis üyeliği kazanmıştır. Tek başına geçerli oyların %45'ini alan CHP ise 7 meclis üyesi kazanmıştır. Bu durumda CHP, toplam geçerli oyların %45'ini alarak belediye meclisinin %63'ne sahip olmuştur.** Bu durum 2972 sayılı Kanun'da belirtilen yüzde on barajlı d'hondt sisteminin yol açtığı temsilde adaletsizliği açıkça gözler önüne sermektedir.

Temsilde adaletsizliğe yol açan bir diğer unsur "kontenjan aday" uygulamasıdır. Bu uygulama 2972 sayılı Kanun'un 23. maddesinde düzenlenmektedir. 2972 sayılı Kanun'da belirtildiği gibi yapılan seçimlerde, ilgili seçim çevresinde bir siyasi parti kontenjan aday göstermiş ve yapılan seçimler sonucunda en çok oyu almış ise kontenjan aday hesaplamaya girmeden ilgili partiden belediye meclisine girmeye hak kazanmaktadır. Yukarıda Tablo 3'te belirtildiği gibi aslında AKP'nin aldığı oy sayısı nedeniyle bir aday kazanması gerekirken seçimler sonucunda en çok oyu CHP'nin alması nedeniyle bir üye direkt CHP'ye gitmiştir. Bu durumda da açıkça görüldüğü gibi temsilde adaletsizliğe yol açmaktadır.

Bir diğer örnek ise İstanbul Sultanbeyli Belediye Meclisi örneğidir. 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerine göre İstanbul Sultanbeyli Belediye Meclisi ile ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir (YSK, 2019):

- Kayıtlı Seçmen Sayısı: 212729
- Seçime Katılma Oranı: %84,76
- Geçerli Oy Sayısı: 170851
- Onda birlik Baraj Sayısı: 17085,1
- Kontenjan Üye: 4
- Toplam Üye Sayısı: 37

Tablo 4'te 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonrası Sultanbeyli ilçesi belediye meclisi üye seçiminde siyasi partilerin aldıkları oy sayıları gösterilmektedir. Tablo 5'te ise Sultanbeyli İlçesi Belediye Meclisi Üyesi seçiminin barajlı d'hondt sistemine göre hesaplanması gösterilmektedir.

Tablo 4: İstanbul Sultanbeyli İlçesi Belediye Meclisi Üyesi Seçim Sonuçları[4]

Partiler	SP	BTP	TKP	VP	BBP	CHP	AKP	HDP
Alınan Oy Sayısı	9516	474	259	184	11511	26762	103059	18786

Kaynak: Tablo 4 yazar tarafından YSK'dan alınan veriler çerçevesinde oluşturulmuştur.

Tablo 5 incelendiğinde, SP, BTP, TKP, VP ve BBP onda birlik barajı geçemedikleri için hesaplama sürecine dâhil edilmemiştir. Öncelikli olarak AKP, CHP ve HDP'nin almış olduğu toplam oydan onda birlik baraj olan 17085 sayısı çıkarılmıştır. Kalan sayılar, AKP: 85974; CHP: 9677; HDP: 1683 teker teker çıkarılacak aday sayısı olan 37'ye 1'den başlayarak bölünmüştür. Öncelikle 2972 sayılı Kanun gereğince 37 meclis üyeli bir seçim çevresinde 4 adet kontenjan aday gösterilmektedir. Bu durumda en çok oyu alan AKP zaten 4 kontenjan adayı kazanmıştır. Geri kalan 34 aday ise yapılan bölme işleminde görüldüğü gibi AKP 30 üye; CHP 3 üye olarak dağılmıştır.

Tablo 5: İstanbul Sultanbeyli İlçesi Belediye Meclisi Üyesi Seçiminin Barajlı D'hondt Sistemine Göre Hesaplanması[5]

Partilerin Aldıkları Toplam Oyların Bölümü	AKP	CHP	HDP
1'e Bölümü	103059-17085=**85974**	26762-17085=**9677**	18786-17085=1071
2'ye Bölümü	**42987**	**4838**	
3'e Bölümü	**28658**	**3225**	
4'e Bölümü	**21494**	2419	
5'e Bölümü	**17194**	1935	
6'e Bölümü	**14329**		
7'e Bölümü	**12282**		
8'e Bölümü	**10746**		
….	**……**		
26'ya Bölümü	**3306**		
27'ye Bölümü	**3184**		
28'e Bölümü	**3070**		
29'a Bölümü	**2964**		
30'a Bölümü	**2865**		

Kaynak: Tablo 4 yazar tarafından YSK'dan alınan veriler çerçevesinde oluşturulmuştur.

Tablo 5 incelendiğinde (tabloda koyu harf ve altı çizili olarak belirtilen her sayı için bir aday kazanıldığı vurgulanmaktadır) yapılan seçim sonucunda Sultanbeyli Belediyesi meclisinde AKP 34 üye, CHP 3 üye kazanmıştır.[6] Genel olarak seçim değerlendirildiğinde Sultanbeyli örneğinde temsilde adaletsizlik şu şekilde görülmektedir: Öncelikle seçimde kullanılan toplam geçerli oy sayısı: 170851'dir. AKP bu oyların 103059'ünü yani yaklaşık %60'ını elde etmiştir. Diğer partiler ise 67792 oy alarak geçerli oyların yaklaşık %40'ını almıştır. 37 üyeli bir belediye meclisinde diğer partilerin %40 oy almasına rağmen sadece CHP üç üye çıkarabilmiştir. Zaten 2972 sayılı Kanun'da belirtilen "kontenjan" adaylığı gereği 4 üye otomatikman en çok oyu alan partiye gitmiştir. Diğer yandan onda birlik baraj sayısı alınan oylardan çıkarıldığında sadece üç parti üye çıkarabilmek için sürece dâhil olmuştur. Bu partilerden HDP'de onda birlik baraj sayısı çıkarılınca kalan oy sayısının azlığı nedeniyle (1683 oy) aday çıkaramamıştır. CHP ise onda birlik baraj sayısı çıkarılınca oyu 9677' ye düşmüş, ancak 3 üye kazanabilmiştir. **Sonuç olarak %60 oy oranı ile AKP meclisin %91'ine sahip olmuştur. Bu durum temsilde adaletsizliği açıkça ortaya koymaktadır.**

4. SONUÇ

Sonuç olarak çalışmanın ana araştırma konusu olan 2972 sayılı Kanun'da düzenlenen belediye meclisi üye seçimlerinde uygulanan onda birlik barajlı d'hondt sistemi ve kontenjan aday uygulamasının, yerel temsilde adaleti olumsuz yönde etkilediği, temsilde adaletsizliğe neden olduğu 31 Mart 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri çerçevesinde, İstanbul Adalar ve Sultanbeyli ilçeleri belediye meclisleri özelinde yapılan incelemede tespit edilmiştir.

2972 sayılı kanunun çıkış dönemi, muhtevasını da etkilemiştir. 1980 Darbesi sonrası baskıcı-otoriter yönetim anlayışı hem merkezi hem de yerel yönetimleri etkilemiştir. Ülke genelinde siyasi istikrarın sağlanması düşüncesinin yerel yönetimlerde de uygulanması için "güçlü başkan-güçlü yürütme" modeli

benimsemiştir. Zaten 2972 sayılı Kanun'un mecliste yasalaşma sürecinde yapılan tartışmalara bakıldığında, iktidar partisi ve yandaşları bu kanunun 'temsilde istikrarın sağlanması ve parçalı meclis yapılarının engellenmesi' amacıyla hazırlandığını belirtmektedirler. Onda birlik barajlı d'hondt sistemi her ne kadar 'güçlü başkan-güçlü yürütme" modelinin ortaya çıkmasına neden olsa da temsilde önemli oranda adaletsizliğe neden olmaktadır. Onda birlik barajlı d'hondt sisteminin yanında 'kontenjan adaylığı" uygulaması da en çok oyu alan partinin direkt 2972 sayılı Kanun'da belirtilen sayılarda aday almasını sağlamaktadır. Bu durum da temsilde adalet ilkesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Çalışmada, 2972 sayılı Kanun'da belirtilen seçim sisteminden kaynaklı temsil sorunlarının çözülmesi için bazı öneriler geliştirilmiştir. İlk öneri (ki bu öneri daha önce çoğu kez çeşitli milletvekillerince önerilmiştir[7]) 2972 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde belirtilen onda birlik barajlı d'hondt sisteminin kaldırılıp yerine barajsız d'hondt sisteminin getirilmesidir. Barajsız d'hondt sistemi, ikinci bölümde de belirtildiği gibi atılan her oyun mecliste temsil edilmesine imkan vermektedir. Atılan her oyun özellikle yerel meclislerde karşılık görmesi yazar tarafından pek çok açıdan desteklenmektedir. Çünkü yerel yönetimlerin muhtevası ve mantığı (zaten çalışmanın giriş bölümünde 'yerel' kelimesinin etimolojik kökeninde de belirtildiği gibi) demokrasinin en etkin şekilde işletilmesine dayanmaktadır. Yerelde yaşayan herkesin yerelin yönetimi hakkında söz söyleme yetkisi olmalıdır. Bu durum yerel yönetimlerin ana bileşenini oluşturmaktadır. Bu nedenle belediye meclislerinde, ilgili belediyede yaşayan bütün farklı görüşler temsil edilmelidir. Bu şekilde, yerel yönetimlerin mantığına uygun, demokratik değerlere en sıkı şekilde bağlı, yerel temsilin en üst noktada oluştuğu bir yönetim şekli sağlanabilir.

Bir diğer öneri ise baraj oranının daha makul bir seviyeye çekilmesidir. 2972 sayılı Kanun'da belirtilen %10'luk baraj oldukça yüksek bir orandır. Bu oranın %5 ve daha altına çekilmesi sağlanabilir. Bu durum, belediye meclislerinin temsil oranında adaleti, %10'luk baraj sistemine göre daha fazla sağlayacaktır. Ayrıca bu öneri, barajsız sistemi eleştirenlerin sıklıkla dile getirdiği, "çok fazla görüşün temsil edildiği meclis çalışamamakta, istenilen kararlar alınamamakta" görüşüne de cevap vermektedir. Çünkü %5'lik baraj ile çok küçük sayıda oy olan partilerin (100-200 oy gibi) meclise girmesi engellenebilir. Bu durum hem yönetimde istikrarın sağlanması hem de temsilde adaletin sağlanmasına katkıda bulunabilir.

Çalışmanın yazarı bu önerilerden ilkini benimsemektedir. Bunun nedeni Türkiye'de demokrasi ve tartışma kültürünün gelişmesinde yerel meclislerin rolüne olan inançtır. Yerel meclisler, demokratik kültürün geliştirilmesinde bir "labaratuvar" görevi görebilir. Yerelde halkında gerekli tartışma ortamını sağlayarak alacağı kararlar daha isabetli olacaktır. Bu çerçevede elde edilen başarılar demokratik katılım yoluyla kamu hizmetlerinin sunumunda yaşanan sorunların çözülmesinde daha etkili olacaktır. Son olarak 2972 sayılı Kanun'da belirtilen "kontenjan aday"' uygulaması da temsilde adaletsizliğin giderilmesi için kaldırılmalıdır.

NOTLAR

[1] Bu iki belediye meclisinin seçilmesinde özel bir amaç yoktur. Çalışmanın sayfa sınırlılığı nedeniyle ancak iki örnek seçilip incelenebilmiştir. Fakat yazarın yapmış olduğu araştırmada Türkiye'nin hemen hemen her belediye meclisinde kontenjan aday ve onda birlik baraj uygulaması nedeniyle temsilde adaletsizlik yaşanmaktadır. Ayrıca Türkiye genelinde İstanbul'daki iki belediyenin seçilmesinin asıl nedeni, yazarın İstanbul'da yaşaması ve bu iki belediye meclisini yakinen gidip inceleme fırsatı bulunmasıdır.

[2] Veriler YSK'nın sitesinden en güncel bilgiler derlenerek oluşturulmuştur. İnternette seçim sonuçları ile ilgili farklı kaynaklarda farklı sayılar mevcuttur. Olası bir karmaşıklığı engellemek için veriler birincil kaynaktan alınmıştır.

[3] Tablodaki siyasi parti kısalmalarının açılımları şu şekildedir: SP: Saadet Partisi; HDP: Halkların Demokratik Partisi; VP: Vatan Partisi; AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi; TKP: Türkiye Komünist Partisi; BTP: Büyük Türkiye Partisi; DP: Demokrat Parti; DSP: Demokratik Sol Parti.

[4] Seçimlerde Demokratik Sol Parti 300 oy almıştır. Oy sayısının azlığı nedeniyle bu veri Tablo 4'e işlenmemiştir. Tablo'daki parti kısaltmalarının açılımı şu şekildedir: SP: Saadet Partisi; HDP: Halkların Demokratik Partisi; VP: Vatan Partisi; AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi; TKP: Türkiye Komünist Partisi; BTP: Büyük Türkiye Partisi; DP: Demokrat Parti; BBP: Büyük Birlik Partisi; DSP: Demokratik Sol Parti.

[5] Tabloda koyu ve altı çizili olarak belirtilen her sayı için bir aday kazanıldığı vurgulanmaktadır. Tablo 5'te, 8'e bölümden sonra nokta konmuştur. Bu noktalar 8-26 arasındaki bölme işlemlerini ifade etmektedir. Bu bölme aralıklarında çıkan sayıların tamamında AKP üye kazanmaktadır. Tablonun fazla yer kaplamaması için noktalar koyulmak suretiyle kısaltma yöntemine gidilmiştir.

[6] Seçim sonrasında adaylardan parti değiştirenler olmuştur. Örneğin, AKP'den iki aday Milliyetçi Hareket Partisine geçmiştir. Tablo 5 te AKP en çok oyu aldığı için otomatikman 4 adayı kontenjan uygulamasından almıştır. Tablo 5 teki bölme işleminde de görüldüğü gibi CHP aldığı oy sayısı nedeniyle ancak üç aday çıkarabilmektedir. AKP ise 30 aday çıkarmıştır.

[7] Örneğin CHP milletvekillerinden Sezgin Tanrıkulu 2015 yılında; CHP İzmir Milletvekili Alaattin Yüksel ise 2014 yılında bu konu ile ilgili kanun değişikliği teklifi vermişlerdir.

YAZAR BEYANI

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul Onayı

Bu araştırma etik kurul izni gerektiren analizleri kapsamadığından etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar Katkıları

Yazar çalışmanın tümünü tek başına hazırlamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazar açısından ya da ikinci taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Akbulut, Ö. (2002), "Türkiye'de Uygulanan Yerel Seçim Sistemlerinin Evrimi", İçinde Güler, B. A. ve A. Sabuktay (Edt.), Yerel Yönetimler Sempozyum Bildirileri, Ankara: TODAİE Yayını, 47-66.

Akbulut, Ö. (2007), "Belediye Yönetimi Reformu: Monolitik İktidar Yapısının Güçlendirilmesi", Çağdaş Yerel Yönetimler, 16(1), 7-29.

Altay, K. (1984), "Antalya Milletvekili Kadri Altay'ın Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi ile ilgili İç İşleri Bakanlığı Komisyon Raporundaki Muhalefet Şerhi", TBMM Tutanak Dergisi, Ankara, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c001/tbmm17001018.pdf, E.T: 18.04.2020.

Akpak, N., Üğdül, İ., Çınar, T., Aktaş, İ., Aras, İ., Toktaş, Ş., Akyol, O., Karakurt, C., Aydoğan, İ., Ener, M.U. (1984), "Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi İle İlgili İç İşleri Bakanlığı Komisyon Raporu", TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c001/tbmm17001018.pdf, E.T: 17.04.2020.

Atalay, M. A. (1984), "TBMM Genel Kurulu Konuşması", TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c001/tbmm17001018.pdf, E.T: 19.04.2020.

Akyıldız, A. (2016), "Demokrasinin Sayılarla Sınavı: Seçim Sistemleri", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 7, 127-148.

Aydoğdu, Y. (2015), "Seçim Sistemlerinin Siyasal Sonuçları", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 6,41-62.

Belediye Kanunu (2005), "Belediye Meclisi Görevleri", https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf, E.T: 08.03.2021.

Burhan, H. (2005), Seçim Sistemleri ve Türkiye İçin Yeni Bir Seçim Sistemi Önerisi, Ankara: Siyasal Kitapevi.

Cotteret, J.M., C. Emeri (1991), Seçim Sistemleri, İstanbul: Gelişim Yayınları.

Cumhuriyet Senatosu Geçici Komisyon Raporu (1963), "1963 Tarihli Geçici Komisyon Raporu", TBMM Tutanak Dergisi https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/CS__/t02/c013/cs__02013092ss0201.pdf, E.T: 22.04. 2020.

Çam, E. (1978), Siyaset Bilimine Giriş, İstanbul: DER Yayınları.

Dursun, D. (2008), Siyaset Bilimi, İstanbul: Beta Basım.

Ekmen, S. E., M. S. Fırat (2017), "Seçim Sistemlerinin Hükümetlere Etkisi", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(2), 461-474.

Elmas, H. (1984), "İstanbul Milletvekili Hayrettin Elmas 5 Ocak 1984 Tarihinde TBMM'de 2972 Sayılı Kanun İle İlgili Konuşması", TBMM Tutanak Dergisi,

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c001/tbmm17001018.pdf, E.T:28.04.2020.

Erdoğan, B. (1984) "Samsun Milletvekili Berati Erdoğan'ın Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi İle Yapmış Olduğu Konuşma", TBMM Tutanak Dergisi,

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c001/tbmm17001022.pdf, E.T: 30.05.2020.

Etymonline (2020), Local, https://www.etymonline.com/word/local, E.T:17.03.2020.

Gözler, K. (2008), Anayasa Hukukuna Giriş, Bursa: Ekin Yayınevi.

Gözler, K. (2010), Anayasa Hukukuna Genel Esasları, Bursa: Ekin Yayınevi.

Gözler, K. (2011), Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, Bursa: Ekin Yayınevi.

Günal, E. (2005), Türkiye'de Seçim Sistemlerinin Siyasal Kurumlar Üzerine Etkisi, Ankara: Turhan Yayınevi.

Heywood, A. (2014), Siyaset Bilimi, Ankara: Adres Yayınları.

İçişleri ve Adalet Komisyonları (1963), "1963 Tarihli Raporlar", TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM__/d01/c019/mm__01019106ss0286.pdf, E.T: 28.04.2020.

Kalaycıoğlu, E. (1984), Çağdaş Siyasal Bilim, İstanbul: Beta Yayınevi.

Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun (1984), https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2972.pdf, E.T: 18.02.2021.

Melen, F. (1984), "Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi İle Yapmış Olduğu Konuşma", TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c001/tbmm17001022.pdf, E.T: 29.04.2020.

Özal, T. (1984), "Başbakan Turgut Özal'ın Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi İle Yapmış Olduğu Konuşma", TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c001/tbmm17001022.pdf, E.T: 30.04.2020.

Özbudun, E. (1995), "Seçim Sistemleri ve Türkiye", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 44(1-4), 521-539.

Özbudun, E. (2019), Türk Anayasa Hukuku, Ankara: Yetkin Yayınları.

Özgül, B. (2002), Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Önerisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Öztekin, A. (2007), Siyaset Bilimine Giriş, Ankara, Siyasal Kitapevi.

Sarıkoca, E. (2010), Türkiye'de Seçim Sistemleri ve Demokrasi, Erzurum: Fenomen Yayınları.

Taşçıoğlu Bayezıt, M. T.(1984), "Mahallî İdareler Seçimi Kanunu Teklifi İle İlgili Yapmış Olduğu Konuşma", TBMM Tutanak Dergisi, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c001/tbmm17001022.pdf, E.T: 30.04.2020.

Teziç, E. (2009), Anayasa Hukuku, İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Türk, H. S. (2006), "Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih", Anayasa Yargısı, 23, 75-113.

Türköne, M. (2003), Siyaset, Ankara: Lotus Yayınevi.

Varlık, Ü., B. Ören (2001), Seçim Sistemleri ve Türkiye'de Seçimler, İstanbul: Der Yayınları.

Yavaşgel, E. (2004), Temsilde Adalet ve Siyasal İstikrar Açısından Seçim Sistemleri ve Türkiye'deki Durum, Ankara: Nobel Yayınları.

Yıldırım, A., H. Şimşek (2006), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemler, Ankara: Seçkin Yayınları.

Yüksek Seçim Kurulu (2019), "31 Mart 2019 Mahalli İdareler Seçimleri Sonuçları", https://www.ysk.gov.tr/tr/31-mart-2019-mahalli-i%CC%87dareler-secimi/77916, E.T: 30.04.2020.